

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Nacionālais
attīstības plāns

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Konference tiek organizēta Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027.gadam

6.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pārejas uz klimatneitralitāti radīto ekonomisko,
sociālo un vides seku mazināšana visvairāk skartajos reģionos”

6.1.1.8. pasākuma projekta Nr. 6.1.1.8/1/24/1/001 “Pašvaldību un plānošanas reģionu speciālistu
prasmju paaugstināšana klimatneitrālas ekonomikas un sociālekonomisko
seku saistībā ar klimata pārmaiņām mazināšanas jautājumos” ietvaros

APRITES EKONOMIKA KĀ ATTĪSTĪBAS DZINĒJSPĒKS PAŠVALDĪBĀS

Profesore, Dr.sc.admin. Natālija Cudečka-Puriņa

Pasaules izaicinājumi

Mūsu “paņem-izgatavo-izmet” ekonomika gadā patērē 100 miljardus tonnu materiālu un vairāk nekā 90% no tiem tiek nonāk atkritumos.

Tikai 6,9% no apritē esošajiem materiāliem nonāk atpakaļ mūsu ekonomikā.

Globālās aprites tendences:

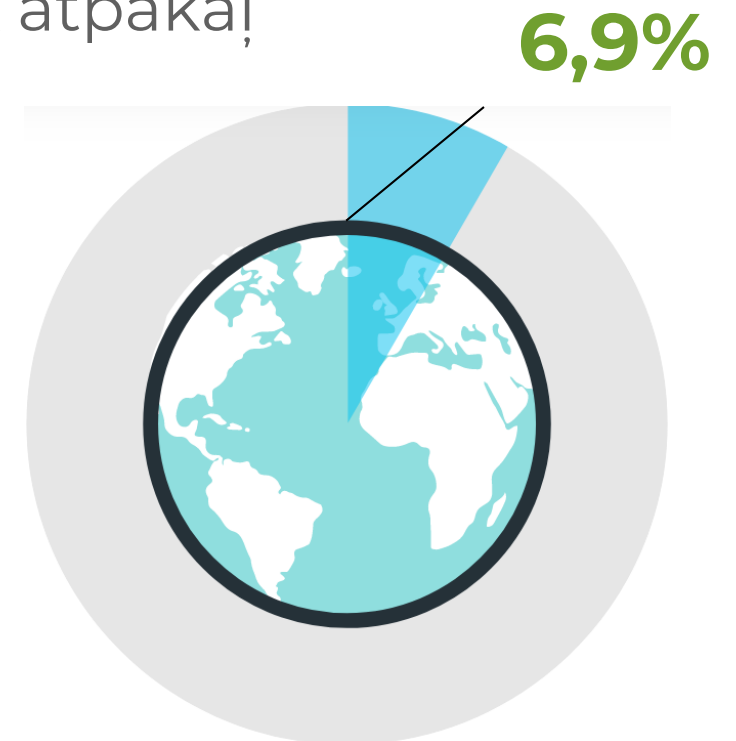
9,1% 2018. gadā

8,6% 2020. gadā

7,2% 2023. gadā

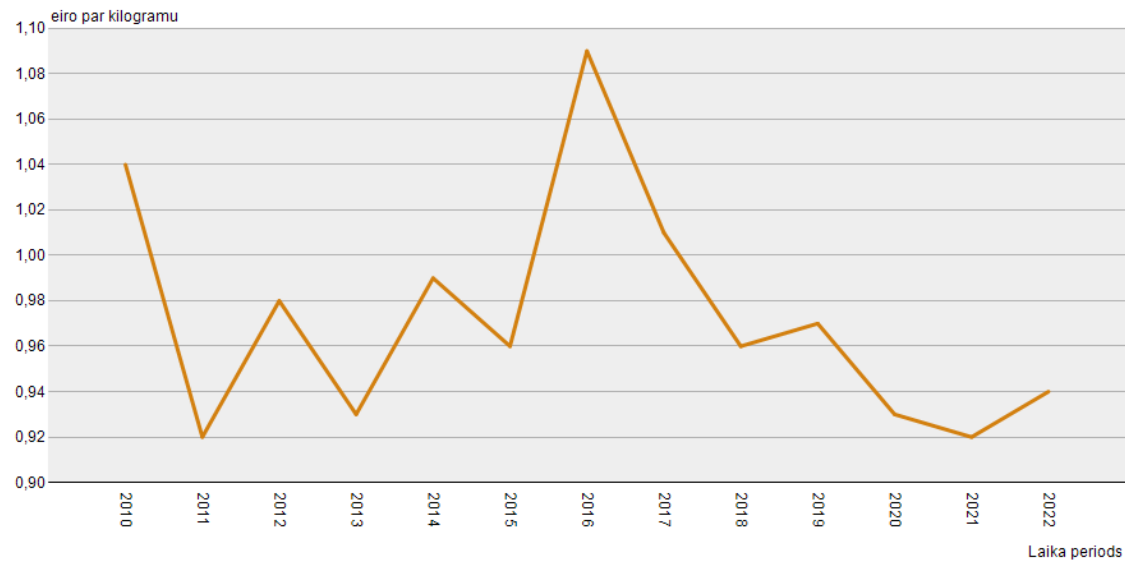
6,9% 2024.gadā

- 24%
septiņu gadu laikā

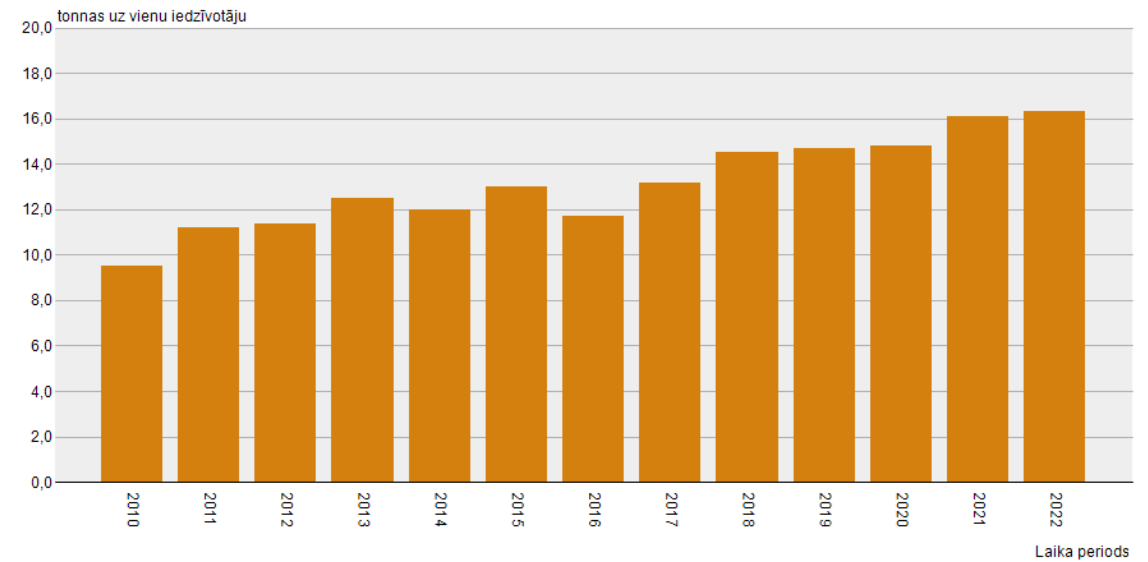

Situācija Latvijā: resursu patēriņš

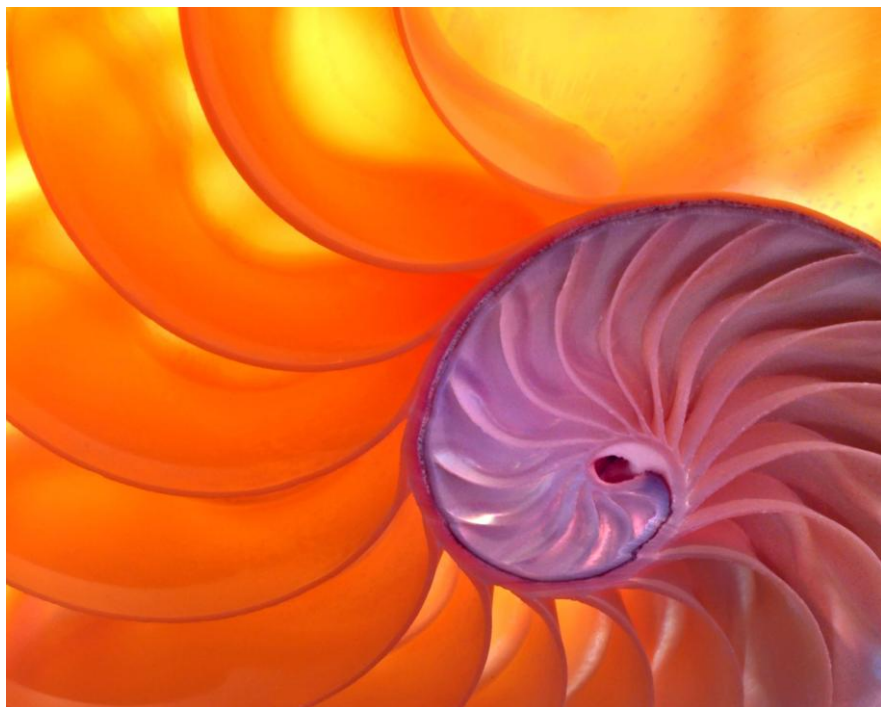
Materialu plūsmas konti - resursu produktivitāte (EUR/kg) – Laika periods.

Materialu plūsmas konti - materiālu patēriņš uz 1 iedzīvotāju (tonnas uz 1.iedz) – Laika periods.

Kas ir aprites ekonomika
un kāpēc tā svarīga
pašvaldībām?

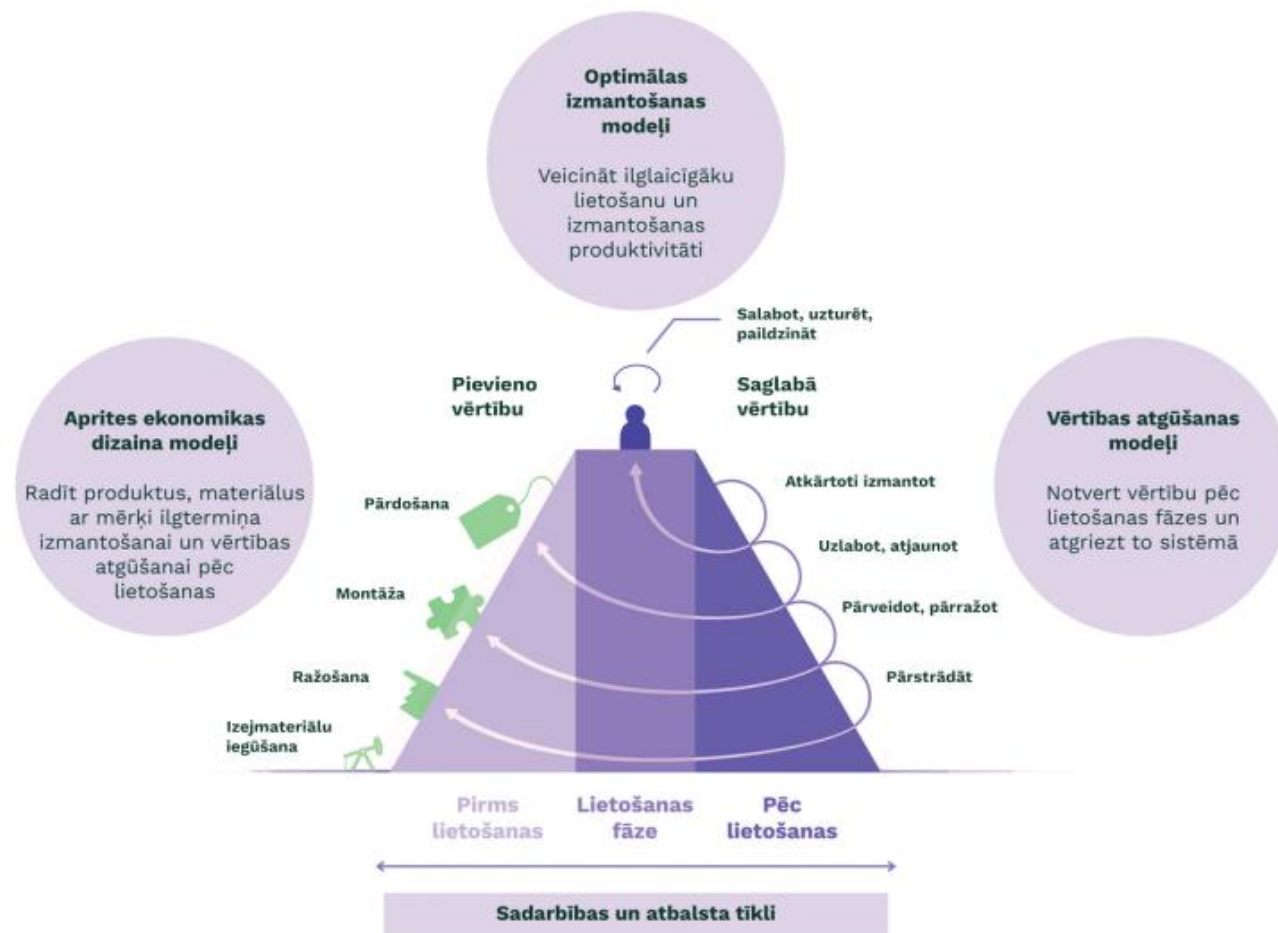
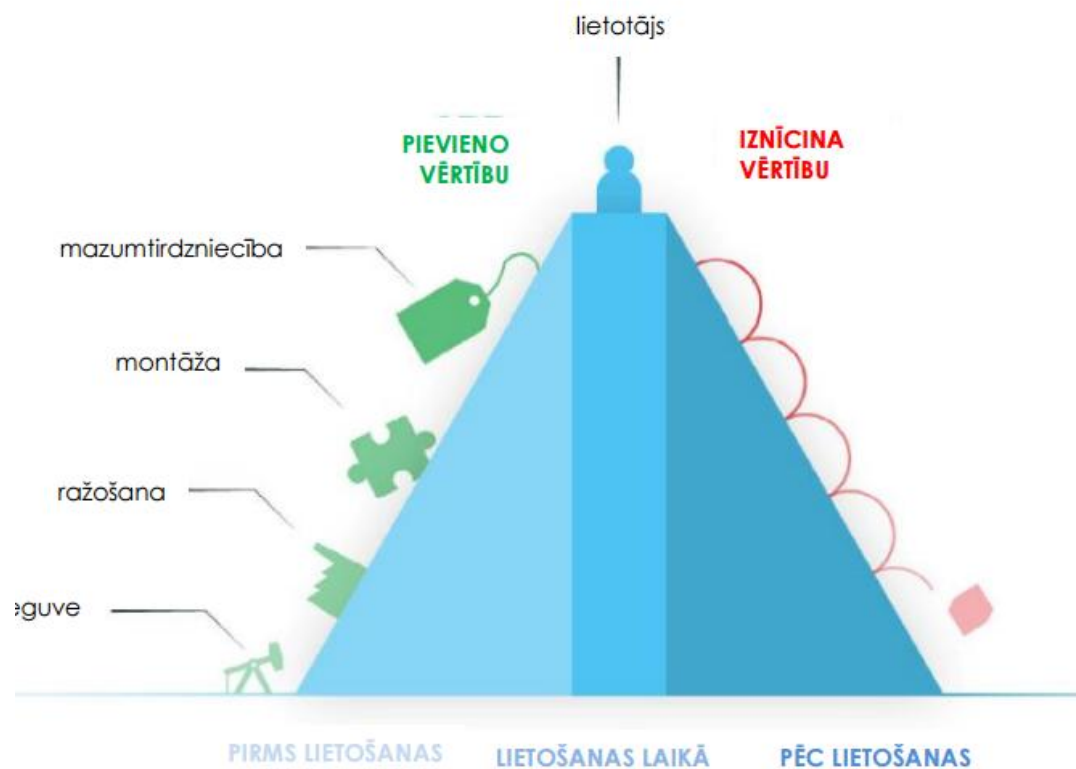

Aprites ekonomika ir sistēma, kurā resursi tiek izmantoti atkārtoti, produktu dzīves cikls tiek pagarināts, un atkritumi kļūst par vērtīgām izejvielām. Tā ir alternatīva tradicionālajai lineārajai ekonomikai "ražo-lieto-izmet".

Šī pieeja ietver dizainu ilgmūžībai,
remontējamību, materiālu pārstrādi un dabas
ekosistēmu atjaunošanu.

Ko spēj dot Aprites ekonomika?

Pašvaldību ieguvumi no aprites ekonomikas ieviešanas

Izmaksu efektivitāte: Samazinātas izmaksas atkritumu apsaimniekošanā, efektīvāka resursu izmantošana un optimizēti iepirkumi.

Nodarbinātība: Jaunu darba vietu radīšana vietējā līmenī – pārstrādes centros, remonta darbnīcās, koplietošanas pakalpojumos un zaļās infrastruktūras projektēšanā. Aprites ekonomika rada 3-5 reizes vairāk darba vietu nekā lineārā ekonomika.

Dzīves kvalitāte: Tīrāka un veselīgāka vide iedzīvotājiem, samazināts gaisa un augsnes piesārņojums, zaļākas sabiedriskās telpas un stiprāka kopienas identitāte.

Iedzīvotāju ieguvumi no aprites ekonomikas

Pieejamāki pakalpojumi

- Koplietošanas risinājumi (auto, instrumenti, aprīkojums) padara kvalitatīvus produktus pieejamus plašākam iedzīvotāju lokam. Vietējie remontdarbi pagarina lietu mūžu un samazina izdevumus.

Sociālā ietekme

- Kopienu iniciatīvas stiprina sociālās saites un rada iekļaujošas darba iespējas visiem sabiedrības locekļiem. Izglītošanas programmas veicina apzinīgu patēriņu.

Kā pašvaldības var veicināt aprites ekonomiku?

Resursu kartēšana:

Analizēt esošās materiālu un atkritumu plūsmas pašvaldībā, identificēt potenciālu aprites ekonomikas projektiem

Partnerību veidošana:

Izveidot sadarbības tīklu starp uzņēmumiem, iedzīvotājiem, izglītības iestādēm un valsts institūcijām

Pilotprojekti:

leviest izmēģinājuma projektus konkrētās jomās – bioatkritumi, būvniecības materiāli, tekstils vai elektronikas pārstrāde

Politikas atbalsts: Integrēt aprites ekonomikas principus pašvaldības plānošanas dokumentos un iepirkumu procedūrās

Finansējuma piesaiste:

Meklēt un piesaistīt finansējumu no ES fondiem, valsts atbalsta programmām un privātajiem investoriem

Uzraudzība un mērīšana:

Izveidot indikatoru sistēmu projektu efektivitātes novērtēšanai un rezultātu komunikācijai

Replicēšana:

Veiksmīgus projektus paplašināt un replicēt citās jomās, daloties ar pieredzi ar citām pašvaldībām

Closing the loop

Cilpas noslēgšana nozīmē, ka materiāli un produkti tiek atkārtoti izmantoti pēc lietošanas — pārstrādājot, atjaunojot vai kompostējot — nevis kļūstot par atkritumiem.

Piemēri:

Pašvaldības atkritumu apsaimniekošanas uzņēmums izveido vietējo šķirošanas un pārstrādes centru, kur sadzīves un uzņēmumu atkritumi tiek pārstrādāti jaunās izejvielās.

Pašvaldība sadarbojas ar būvniecības uzņēmumiem, lai pārstrādātu būvgružus un izmantotu tos jaunu infrastruktūras objektu būvniecībā (ceļi, parki, dzīvojamās ēkas).

Prāgas pašvaldība Skanska Holešovices Merkuria ēkas nojaukšanas laikā atkārtoti izmantoja vai pārstrādāja 97,4% materiālu.

Narrowing the loop

Cilpas sašaurināšana nozīmē samazināt resursu patēriņu un paaugstināt efektivitāti ražošanas un patēriņa procesos.

Piemēri:

- Pašvaldības ūdenssaimniecības uzņēmums ievieš viedos skaitītājus un noplūžu uzraudzības sistēmas, lai samazinātu ūdens zudumus.
- Pašvaldība motivē vietējos uzņēmumus uzlabot energoefektivitāti, piemēram, ieviešot digitālu resursu monitoringu ražotnēs vai publiskajās ēkās.
- *leviesta attālināta (viedā) ūdens patēriņa mērīšana. Pilsētas ūdensapgādes uzņēmums uzstādīja raidītājus ūdens un enerģijas mērīšanai, nodrošinot attālinātus nolasījumus. Attālināti, precīzi mērījumi, lai samazinātu atkritumus un uzlabotu tīkla efektivitāti.*

Slowing the loop

Cilpas palēnināšana nozīmē pagarināt produktu un infrastruktūras dzīves ciklu ar remontu, atjaunošanu, uzturēšanu un atkārtotu izmantošanu.

Piemēri:

- Pašvaldība atbalsta remonta darbnīcas un kopienas darbnīcas, kur iedzīvotāji var salabot elektropreces, velosipēdus vai mēbeles.
- Pašvaldības mājoķļu dienests īsteno ēku renovācijas programmas, lai pagarinātu ēku kalpošanas laiku, nevis tās nojauktu.
- Pašvaldības autoparki ievieš apkopes prioritāti, lai pagarinātu transportlīdzekļu ekspluatācijas laiku.
- *Rijekas "Riperaj" ir pašvaldības remonta kafejnīca.*
- *Budapeštas "Remonta kafejnīca" VIII rajonā; kopienas vadīta publiska telpa, kas restaurē priekšmetus un popularizē prasmes.*

Product as a Service

Tiek piedāvāta piekļuve produktam vai tā sniegunam, nevis tā īpašumtiesības. Uzņēmums saglabā īpašumtiesības un atbildību par uzturēšanu un pārstrādi.

Piemēri:

- Pašvaldība ievieš "apgaismojums kā pakalpojums" modeli: uzņēmums uzstāda un uztur energoefektīvo LED apgaismojumu ielās un ēkās, bet pašvaldība maksā tikai par patērēto gaismu.
- Pašvaldības struktūrvienības nomā aprīkojumu (piemēram, e-velosipēdus, datorus, instrumentus) ar uzturēšanu un pārstrādi, ko nodrošina pakalpojuma sniedzējs.
- *Renkumas pašvaldība Nīderlandē ir pieņēmusi "Apgaismojums kā pakalpojums", jeb viedā publiskā apgaismojuma līgumu: pašvaldība iepērk apgaismojuma pakalpojumu, nevis iepērk un uztur pati visu infrastruktūru.*
- *Joensū pilsētai ir līgums (traktoru servisa līzings) par 60 mēnešu servisa līzingu traktoriem, ko izmantos tās Sporta departaments. Pilsēta tos nevis pērk, bet gan nomā kā servisa līgumu.*

Sharing Economy

Koplietošanas ekonomika nozīmē, ka vairāki lietotāji kopīgi izmanto mazāk noslogotus resursus (transportlīdzekļus, telpas, instrumentus), samazinot individuālu īpašumtiesību nepieciešamību.

Piemēri:

- Pašvaldība ievieš auto un publiskās velosipēdu (t.sk. elektrisko) koplietošanas sistēmas, samazinot privāto automašīnu skaitu.
- Publiskās ēkas (skolas, zāles, biroji) tiek atvērtas kopienas vai uzņēmumu lietošanai ārpus darba laika.
- Pašvaldības digitālā platforma ļauj iedzīvotājiem koplietot instrumentus, sadzīves tehniku vai pat saules enerģiju (piemēram, vienaudžu enerģijas tirdzniecība).
- *Asikkala pašvaldība, Dienvidsomalijā piedāvā "Lietu bibliotēku", kur iedzīvotāji var aizņemties tādas lietas kā urbjus, šujmašīnas, teltis, galda spēles utt. Instrumenti tika savākti ziedojumu veidā, uzturēti un aizdoti, izmantojot bibliotēku.*

Reuse of Secondary Resources

- Veicina pārstrādātu vai atgūtu materiālu izmantošanu pašvaldības vai uzņēmumu ražošanā, aizstājot jauniegūtas izejvielas.

Piemēri:

- Zaļā iepirkuma politika paredz, ka infrastruktūras projektos jāizmanto noteikts procentuālais daudzums pārstrādātu materiālu.
- Pašvaldības uzņēmumi ražo kompostu vai biogāzi no bioloģiskajiem atkritumiem un izmanto to vietējā lauksaimniecībā vai enerģētikā.
- *Manresa, Katalonijā - pašvaldības/reģionāla informācijas sistēmas iniciatīva: Manresas pilsētas dome + vietējā uzņēmēju asociācija + tehnoloģiju centrs sadarbojas, lai noteiktu resursu sinerģiju starp uzņēmumiem. Mērķis ir maksimāli efektīvi izmantot blakusproduktus, atkritumus, koplietotos pakalpojumus u.c.*

*Kopā mēs varam radīt vidi, kurā resursi tiek
izmantoti to augstākajā vērtībā un maksimāli
novērsti no atkritumu plūsmas*

Paldies par uzmanību!

Prof. Natālija Cudečka-Puriņa

Natalija.cudecka-purina@lu.lv

